

Waardevol ven in het Leudal

Het Leudal, een waardevol natuurgebied in Midden-Limburg, is vooral bekend vanwege de prachtige meanderende beken (Leubeek en Zelsterbeek). Minder bekend is het zeer bijzondere ven, dat jammer genoeg ook niet is opgenomen in de Natura 2000-begrenzing. Na een herstelproject in 1998 hebben zich zowel in het ven als in het eromheenliggende schraalgrasland zeldzame en zeer zeldzame (deels Rode Lijst-) plantensoorten gevestigd. In 2008/2009 blijkt dat veel van de in 2005 al aanwezige soorten zich hebben gehandhaafd of nog uitgebreid, zoals Waterpostelein (*Lythrum portula*), Pilvaren (*Pilularia globulifera*), Veelstengelige waterbies (*Eleocharis multicaulis*), Blaaszegge (*Carex vesicaria*), Ondergedoken moerasscherm (*Apium inundatum*) en – alleen hoger op de oever, niet in het water – veenmossen. Nieuwe ven(oever)soorten zijn: Bleekgele droogbloem (*Gnaphalium luteo-album*), Echt duizendguldenkruid (*Centaureum erythraea*), Moeraswolfsklauw (*Lycopodiella inundata*), Gesteeld glaskroos (*Elatine hexandra*), Snavelzegge (*Carex rostrata*), Oeverkruid (*Littorella uniflora*). En Moerassmele (*Deschampsia setacea*), die stond er in 2009 met meer dan 200 pollen, en Draadgentiaan (*Cicendia filiformis*) met honderden plantjes; beide soorten waren tot voor kort in Limburg uitgestorven. Jan Hermans, uitstekend kenner van zeggesoorten, ontdekte hier in 2009 Stippelzegge (*Carex punctata*) – die is nooit eerder in het binnenland van Nederland gezien. Het ven viel zelfs in de extreem droge zomer van 2009 niet volledig droog, de oevers zijn vlak, er zijn nog kale plekken en verzuuring speelt door het (sterk) lemige karakter van bodem en oever geen rol. Toch zijn er in de laatste vier jaar enkele plantensoorten verdwenen uit het ven. Aangaande de fauna zijn leuke ‘losse’ waarnemingen te melden; voor het ven zelf bijv.

Groene en Bruine kikkers (*Pelophylax* sp., *Rana temporaria*), juveniele (vermoedelijk) Kleine watersalamanders (*Lissotriton vulgaris*) en Grauwe gans (*Anser anser*); voor het schraalgrasland Ree (*Capreolus capreolus*), Boomleeuwerik (*Lullulea arborea*), Oranje luzernevlinder (*Colias croceus*) en Sikkelsprinkhaan (*Phaneroptera falcata*) en voor de overgang van grasland / aangrenzend bos Phegeavlinder (*Amata phegea*) en Levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*).

Hoogveen­vorming in het Bargerveen

Vanaf ca. 1960 streeft Staatsbosbeheer in het Bargerveen naar hoogveenherstel. Ondergrond en waterhuishouding speelden bij het ontstaan een grote rol en drukken nu hun

stempel op het veenherstel. Een terugblik op grond van veenprofielen en hydrologische en geologische kennis (Casparie et al., 2008), helpt bij richting geven aan het Bargerveen van de toekomst. Het Bargerveen heeft zich vooral ontwikkeld vanuit het brongebied van de Hunze, ontstaan in de laatste ijstijd op de oostflank van de zuidelijke uitloper van de Hondsrug. Rond 6000 v. Chr. komt langs de bovenloop de veenvorming op gang, onder meer als gevolg van een periode van toenemende neerslag. Er ontwikkelen zich voedselrijke laagveenmoerassen met zeggen, riet en bossen – zij vormden de basis van ‘moerasveen’ ofwel ‘darg’ in de veenprofielen. Op de darg ligt een laagje ‘dopplerriet’ – dit is gevormd toen rond 5000 v. Chr. het gebied tijdelijk oppervlakkig uitdroogde. Rond 4900 v. Chr. trad de omslag naar hoogveen op; dat breidde zich vanuit de Hunzegeul uit over de deels beboste oostflanken van de Hondsrug. Er vormde zich nu zwartveen, sterk vergaan mosveen. De belangrijkste veenmossoorten behoorden tot de sectie *Acutifolia* zoals Rood veenmos (*Sphagnum rubellum*). Een-

(foto: Bas van Geel)

Veenprofiel Bargerveen; met staand Dirk van Smeerdijk en liggend Wil Casparie die eerder dit jaar is overleden

arig wollegras (*Eriophorum vaginatum*) komt in die periode ook veel voor. Vanaf ca. 1300 v. Chr. verschijnen in het Bargerveengebied veenmossen met kapvormig blad (sectie *Cymbifolia*) zoals Kamveenmos (*Sphagnum imbricatum*) en Wrattig veenmos (*Sphagnum papillosum*). Ze hebben zich ca. 10 m per jaar uitgebreid vanaf het gebied waar ze ca. 2000 v. Chr. werden aangetroffen. Vanaf ca. 800 v. Chr. gaan deze soorten overheersen in het Bargerveen zodat witveen of weinig vergaan mosveen ontstaat. Terwijl het Bargerveen en andere delen van het Boertangerveen zich verder ontwikkelden, verplaatste de waterafvoer zich naar contactzones tussen gewelfde veencomplexen. Hoogveenmeertjes ontstonden zowel in de contactzones als op de gewelfde complexen. Rond ca. 2000 v. Chr. is ten noorden van het Bargerveen in een contactzone een groot hoogveenmeer ontstaan, het Zwarte Meer. Even voor 500 v. Chr. is het Zwarte Meer leeggelopen en daarbij ontstond de veenbeek de Runde.

Ongezoemd erts­mos in Hooghalen

Bij hoge uitzondering lukt het zeer zeldzame soorten soms zich ergens nieuw te vestigen terwijl dat haast onmogelijk lijkt. Zo is in de boswachterij Hooghalen Ongezoemd ertsmos (*Scopelophila cataractae*) aangetroffen, een soort die zich in Europa alleen verspreidt via broedknollen. Het mos bedekt een forse, zeer afgelegene vuilstort. Daar bleken gesloopte koolstofzinkbatterijen illegaal te zijn gestort, vermoedelijk vlak na de oorlog: overblijfselen van de batterijensloperij van Kamp Westerbork en een zwarte bladzijde in de geschiedenis. Maar hoe en wanneer de broedknolletjes van Ongezoemd ertsmos honderden kilometers konden overbruggen om daar te komen, blijft mysterieus (Buxbaumliella 84; 2009).